

MIŁOSIERDZIE BOŻE W LITURGII ROKU NADZWYCZAJNEGO JUBILEUSZU MIŁOSIERDZIA

Andrzej Krzystek*

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego

Wprowadzenie

Papież Franciszek bullą *Misericordiae vultus* z dnia 11 kwietnia 2015 roku, w wigilię święta Miłosierdzia Bożego, ogłosił Jubileuszowy Rok Miłosierdzia. Rozpoczął się on w Rzymie 8 grudnia 2015 roku, a zakończył w uroczystość Jezusa Chrystusa, Króla Wszechświata, 20 listopada 2016 roku.

Wśród obrzędów, które towarzyszą jubileuszom, zasadnicze znaczenie spełniają celebracje liturgiczne, charakterystyczne dla Kościoła w Rzymie, któremu przewodzi następca św. Piotra, jak i dla Kościoła powszechnego, który objawia się w poszczególnych diecezjach z ich własnymi biskupami. W bulli *Misericordiae vultus* papież Franciszek napisał: „W każdym Kościele partykularnym, w katedrze, która jest kościołem-matką dla wszystkich wiernych, bądź też w konkatedrach lub też w innych kościołach o szczególnym znaczeniu, została otworzona na cały rok taka sama Brama Miłosierdzia. [...] Każdy zatem Kościół partykularny będzie bezpośrednio zaangażowany w przeżywanie Roku Świętego, jako szczególnego momentu łaski i odnowy duchowej”¹.

Papież Franciszek przypomniał, jak wielką wartość ma miłosierdzie w życiu Kościoła i poszczególnych wiernych: „Potrzebujemy nieustannie kontemplanować tajemnicę miłosierdzia. Jest ona dla nas źródłem radości, ukojenia i poko-

---

* Ks. dr Andrzej Krzystek – adiunkt Katedry Teologii Praktycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. E-mail: akrzystek@szczecin.opoka.org.pl.

1 Franciszek, *Bulla „Misericordiae vultus”*, 11 kwietnia 2015 [dalej: MV], nr 3.

ju. Jest warunkiem naszego zbawienia” (MV 2). Uprzywilejowanym miejscem kontemplacji tajemnicy miłosierdzia jest celebracja liturgiczna, ponieważ w niej uobecnia się miłosierdzie Ojca objawiane przez Chrystusa. „Kto mnie zobaczył, zobaczył także Ojca” (J 14,9). Myśl tę rozwija Jan Paweł II w encyklice o Bożym miłosierdziu: „Kościół wyznaje miłosierdzie Boga samego, Kościół nim żyje w swoim rozległym doświadczeniu wiary, a także w swoim nauczaniu. [...], i kiedy ludzi przybliża do źródeł miłosierdzia. Ogromne znaczenie ma w tej dziedzinie stałe rozważanie słowa Bożego, a nade wszystko świadome i dojrzałe uczestnictwo w Eucharystii oraz w sakramencie pokuty i pojednania. W sposób szczególny Kościół wyznaje miłosierdzie Boga i oddaje mu cześć, zwracając się do Chrystusowego Serca [...] najbardziej dostępnego miejsca objawienia miłosiernej miłości Ojca”².

Obchody Jubileuszu Miłosierdzia przybierają zewnętrzny wyraz, tzn. towarzyszą mu znaki, które spełniają się w celebracji liturgicznej. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, Papieska Rada do spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji wskazała trzy drogi, które pomogą celebrować Rok Święty, aby „miłosierdzie było bardziej skutecznie przeżywane i świadczone, jako odbłask miłosierdzia Ojca”. Są nimi: rok liturgiczny, celebrowanie sakramentów i modlitwa obecna w życiu chrześcijańskim³.

1. Celebrowanie Jubileuszu Miłosierdzia w roku liturgicznym

Kościół w roku liturgicznym odsłania całe misterium Chrystusa, począwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania Jego ostatecznego przyjścia (por. KL 102). W każdym okresie liturgicznym jest obecna tematyka miłosierdzia, a przede wszystkim uwidacznia się w okresie Adwentu, Narodzenia Pańskiego, a także Wielkiego Postu i Wielkanocy.

Szczególne miejsce w cyklu tygodniowym zajmuje niedziela, dzień Pański, w którym Kościół sprawuje misterium śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Udział w radości zmartwychwstałego Chrystusa oznacza udział w miłości Jego Serca i konsekwentnie prowadzi do czynów miłości (por. J 15,10–12). W ten sposób niedzielna Eucharystia zobowiązuje do dzieł miłosierdzia, działalności chary-

---

2 Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, 30 listopada 1980, nr 13.

3 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebrowanie Miłosierdzia. Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia 2015–2016*, Kraków 2015, s. 5, 7–26.

tatywnej i apostołskiej. Staje się okazją do dawania świadectwa, że chrześcijanie są światłością świata i oddają chwałę Bogu wobec ludzi⁴.

Wielki Post można nazwać okresem wyjątkowym, ponieważ w tym czasie Kościół ukazuje miłosierne oblicze Ojca, zwłaszcza gdy sprawuje sakrament pojednania i inne celebracje pokutne (MV 17). Okazją do pełniejszego doświadczenia miłosierdzia Boga, szczególnie w Roku Jubileuszowym, jest celebracja liturgii słowa. Cechą charakterystyczną czytań tego okresu liturgicznego jest pogłębienie w życiu chrześcijańskim wymiaru chrzcielnego i pokutnego. Wszyscy są wezwani, aby wejść na drogę nawrócenia, która prowadzi do Paschy, tzn. wejść na nowo na paschalną drogę życia. Celebracja liturgii słowa daje możliwość przeprowadzenia cyklu katechez o pojednaniu. Wszystkie inicjatywy duszpasterskie, a zwłaszcza homilie, komentarze i modlitwy, mają pomóc wspólnie zanurzyć się w misterium miłosierdzia Ojca.

Wielki Tydzień i okres wielkanocny, szczególnie w Roku Jubileuszowym, objawia misterium miłości i usprawiedliwienia, którego dokonał Ojciec przez ofiarę Syna. Wyjątkowe znaczenie w Roku Miłosierdzia miała adoracja Krzyża w Wielki Piątek i wszystkie celebracje tych wielkich dni, które osiągnęły swój szczyt w Wigilii Paschalnej. Liturgia słowa, która wprowadza w główny nurt historii zbawienia, objawia troskę Ojca o swoje dzieci. Bóg, który dokonał zbawienia, zbawia dzisiaj i nie ustaje w okazywaniu swojego miłosiernego oblicza⁵.

Święto Podwyższenia Krzyża Świętego eksponuje tajemnicę krzyża Chrystusa, który staje się wyjątkowym znakiem Roku Świętego. W ostatnich latach, a zwłaszcza w Roku Miłosierdzia, tak wielu chrześcijan zjednoczyło się z Chrystusem w tajemnicy Jego krzyża poprzez śmierć męczeńską. Wielu wyznawców Chrystusa doznaje prześladowań i cierpień z powodu wiary. Krzyż dla chrześcijan zawsze pozostaje znakiem wielkiego miłosierdzia Ojca, który z miłości do rodzaju ludzkiego ofiaruje swojego Syna. Święto Podwyższenia Krzyża Świętego w Roku Jubileuszowym było obchodzone bardzo uroczyście, a krzyż Chrystusa wskazał na nowo centralne miejsce misterium miłości i odkupienia w życiu Kościoła⁶.

Uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa, obchodzona w piątek po II niedzieli po Zesłaniu Ducha Świętego, posiada mocne ugruntowanie w źródłach biblijnych. „[...] zbliżenie do Chrystusa w tajemnicy Jego Serca pozwala nam zatrzymać się w tym niejako centralnym, a zarazem po ludzku najbardziej dostępnym punkcie objawienia miłosiernej miłości Ojca, które stanowiło central-

---

4 Jan Paweł II, *List apostołski „Dies Domini”*, 31 maja 1998, nr 69.

5 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 9.

6 Tamże, s. 9–10.

ną treść mesjańskiego posłannictwa Syna Człowieczego⁷. W Sercu Jezusa odczytujemy miłość nieskończoną, źródło zbawienia i uświęcenia dla całej wspólnoty Kościoła. W tym Sercu odkrywamy miłosierdzie Ojca, Jego nieskończoną miłość i przebaczenie wobec człowieka. W uroczystej celebracji liturgicznej tego dnia najmocniej wybrzmiewa aspekt nawrócenia i wynagrodzenia, ale także poświęcenie się Chrystusowi i Jego dziełu zbawienia przez zaangażowanie apostołskie. Podczas obchodów tej uroczystości w Rzymie papież Franciszek oddał Sercu Jezusa wszystkich kapłanów, a uczynił to w 160. rocznicę ustanowienia tej uroczystości dla całego Kościoła powszechnego przez Piusa IX w 1856 roku. We wszystkich diecezjach był to dzień szczególnej modlitwy za kapłanów – szafarzy miłosierdzia Bożego.

W Roku Jubileuszowym, w święto Ofiarowania Pańskiego obchodzone 2 lutego, zakończył się Rok Życia Konsekrowanego. W tym dniu biskupi diecezjalni zaprosili do kościołów katedralnych członków instytutów życia konsekrowanego, męskich i żeńskich, aby wspólnie z nimi sprawować Eucharystię. Liturgię tego dnia rozpoczyna obrzęd światła, który w teologicznym znaczeniu wyraża przede wszystkim oddanie się miłosiernemu Bogu⁸.

2. Celebracja Jubileuszu Miłosierdzia w liturgii sakramentów

Sakramenty stanowią „uprzywilejowane miejsce” spotkania z miłosierdziem Ojca. W łasce sakramentalnej postrzegamy troskę Ojca o swoje dzieci. Dlatego duszpasterze z wielką odpowiedzialnością powinni traktować celebrację sakramentów, aby przez słowa i gesty każdy mógł dostrzec i zafascynować się miłosiernym obliczem Ojca (MV 3).

Sakramenty wpisują misterium paschalne w życie chrześcijanina, a zatem wszystkie są ukierunkowane na Eucharystię, która w najwyższym stopniu urzeczywistnia misterium paschalne Chrystusa. Św. Tomasz z Akwinu uważał Eucharystię za centrum, któremu przyporządkowane są wszystkie inne sakramenty⁹. W Roku Jubileuszowym specjalną uwagę należało zwrócić, oprócz Eucharystii, na sakramenty chrztu, pokuty i pojednania, a także namaszczenia chorych.

Miłosierdzie Boga objawia się w zwyczajstwie nad grzechem przede wszystkim w chrzcie, przez który dawny człowiek został ukrzyżowany razem z Chrystusem dla zniszczenia skażonej grzechem natury, po to, byśmy już więcej nie byli

---

7 Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, nr 13.

8 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 11.

9 M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, t. 10, Poznań 1999, s. 403.

w niewoli grzechu, lecz zmartwychwstając z Chrystusem, żyli odtąd dla Boga (Rz 6,4–10). Dlatego Kościół wyznaje wiarę „w jeden chrzest na odpuszczenie grzechów”. Obrzęd chrztu jest szczególnie bogaty w znaki. Wyjaśnienie ich znaczenia podejmuje katecheza mistagogiczna. Należy w niej wyakcentować chrzest jako „bramę” wszystkich sakramentów, wprowadzenie w życie sakramentalne Kościoła, obmycie odradzające czy włączenie we wspólnotę z Chrystusem¹⁰.

W Roku Miłosierdzia wyjątkowego znaczenia nabiera sakrament pokuty i pojednania, ponieważ pozwala dotknąć wielkości miłosierdzia. W tym sakramencie każdy może doświadczyć miłosierdzia, czyli tej miłości, która jest potężniejsza niż grzech. Miłosierdzie, jako doskonałość nieskończonego Boga, jest również nieskończone. Nieskończona jest gotowość Ojca w przyjmowaniu synów marnotrawnych do Jego domu i nieskończona moc przebaczenia. Żaden grzech nie przewyższa tej mocy ani jej nie ogranicza. Ograniczyć ją może sam człowiek przez brak dobrej woli, brak gotowości nawrócenia, trwanie w sprzeciwie wobec łaski i prawdy¹¹.

Papież Franciszek zwrócił się bezpośrednio do spowiedników, aby stali się prawdziwym znakiem miłosierdzia Ojca. Przypomniął, że być spowiednikiem oznacza mieć udział w misji Chrystusa i Jego miłości, która przebacza i zbawia. Każdy otrzymał dar Ducha Świętego dla przebaczenia grzechów i jest za ten dar odpowiedzialny. Nikt nie jest panem sakramentu, ale sługą przebaczenia Boga. Trzeba więc przyjmować wiernych jak ojciec z przypowieści: ojciec wybiegł na spotkanie syna, objął skruszonego i wyraził radość, że się odnalazł. Spowiednicy muszą także wyjść po drugiego syna, który pozostał na zewnątrz i nie jest zdolny do radości, aby wytłumaczyć mu, że jego osąd jest niesprawiedliwy i pozbawiony sensu wobec miłosierdzia Ojca. Spowiednicy są wezwani do tego, aby byli zawsze i wszędzie, w każdej sytuacji i pomimo wszystko, znakiem prymatu miłosierdzia (MV 17).

Ewangelie potwierdzają, że Chrystus wielką troską otaczał chorych w ich potrzebach cielesnych i duchowych. Szczególnym wyrazem tej troski jest ustanowiony przez Niego sakrament chorych, którego Kościół udziela przez namaszczenie i modlitwę kapłanów, polecając chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich dźwignął i zbawił. Człowiek chory potrzebuje szczególnej łaski Bożej, aby pod wpływem lęku nie upadł na duchu i podlegając pokusom, nie zachwiał się w wierze. Sakrament udziela choremu łaski Ducha Świętego, która umacnia ufność w Bogu, uzbraja przeciw pokusom i trwodzi śmierci. Dzięki tej pomocy chory może nie tylko znosić dolegliwości choroby, ale także ją przezwyciężać

---

10 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 12.

11 Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, nr 13.

i odzyskać zdrowie. Skutkiem sakramentu namaszczenia jest odpuszczenie grzechów i dopełnienie chrześcijańskiej pokuty¹². Dla tych, którzy przygotowują się na ostateczne spotkanie z Ojcem, należy podkreślić wymiar nadziei i oczekiwania na szczęśliwe widzenie Boga, który nie przyszedł, aby potępić, ale przebaczyć¹³.

Eucharystia stanowi centrum życia sakramentalnego, a także „szczyt i źródło życia Kościoła” (KL 10). Dlatego jest sercem wszystkich celebracji i wydarzeń związanych z Rokiem Świętym. W Eucharystii Chrystus daje nam to samo Ciało za nas wydane i tę samą Krew za nas wylaną na odpuszczenie grzechów (Mt 26,28). Eucharystia przybliżyła nas zawsze do tej miłości, która jest potężniejsza niż śmierć: ilekroć bowiem spożywamy ten chleb albo pijemy z kielicha, nie tylko śmierć Pańską głosimy, ale wspominamy Jego zmartwychwstanie i oczekujemy przyjścia w chwale (1 Kor 11,26)¹⁴. Eucharystia świadczy o niewyczerpalnej miłości, mocą której pragnie On stale łączyć się z nami i jednoczyć, wychodząc na spotkanie wszystkich ludzkich serc¹⁵. Dlatego celebracje liturgiczne Roku Miłosierdzia powinny angażować cały lud Boży, wszystkie grupy: dzieci, młodzież, dorosłych, seniorów, ludzi z różnymi upośledzeniami, więźniów, aby każdy odczuł dotknięcie Bożego miłosierdzia. Specjalną troską powinno się objąć wiernych z peryferii parafii, przede wszystkim tych, którzy oddalili się od Kościoła i z różnych powodów pozostają na marginesie.

W Roku Jubileuszowym należy zadbać o wszystkie szczegóły liturgiczne celebracji Mszy św., a więc o znaki, symbole i gesty, aby cały lud Boży mógł w niej uczestniczyć świadomie, czynnie i owocnie¹⁶. We Mszy św. należy zwrócić uwagę przede wszystkim na akt pokuty, modlitwę powszechną, wybór modlitwy eucharystycznej, a także wybór formularza. Akt pokuty jest wezwaniem zgromadzenia liturgicznego do prośby o przebaczenie własnych grzechów. Krótki moment milczenia daje możliwość uznania własnych grzechów i rozbudzenia mocnej ufności w nieskończone miłosierdzie Boga. Warto przypomnieć o trzech formach aktu pokutnego, których należy używać zgodnie z wymogami celebracji i okresem liturgicznym. W niedzielę, zwłaszcza okresu wielkanocnego, zalecane jest zastąpienie zwykłego aktu pokutnego błogosławieństwem wody i pokropieniem na pamiątkę chrztu (OWMR 52).

W modlitwie powszechnej, wspominatej przez najstarsze źródła liturgii rzymskiej (np. przez św. Justyna w II w.), ochrzczeni realizują kapłaństwo po-

---

12 Zob. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 2003, nr 16–17.

13 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 12.

14 Zob. aklamacja anamnetyczna po przeistoczeniu.

15 Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, nr 13.

16 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 13.

wszechne, w którym uczestniczą, przystępując do Boga z prośbami w intencji całego świata. Modląca się wspólnota powinna wychodzić poza krąg zgromadzonych w kościele i kierować się ku potrzebom i troskom ludzi¹⁷. Nie może zatem zabraknąć w modlitwie wiernych prośb zawierających prośbę o miłosierdzie Boże. Należy pamiętać o kapłanach, pierwszych szafarzach tego daru, o prawdziwych potrzebach Kościoła, całego świata i miejscowej wspólnoty. W modlitwie wspólnota solidaryzuje się z cierpiącymi, woła z głodującymi o chleb, ze zniewolonymi o wolność. Modlitwa nie dyspensuje od aktywnego zaangażowania w różnych potrzebach, dlatego zaczynając od niej, przechodzimy do czynu.

Rok Miłosierdzia jest najlepszą okazją, aby odkryć na nowo i dowartościować poprzez wybór dwie modlitwy eucharystyczne o tajemnicy pojednania. Pierwsza nosi tytuł: *Pojednanie jako powrót do Ojca*, a druga: *Pojednanie z Bogiem fundamentem ludzkiej zgody*. Modlitwy te, we własnej prefacji i dalszej treści, pozwalają wyraźnie dostrzec misterium Eucharystii jako ofiarę pojednania i najwyższy dowód miłosierdzia Ojca. Obie modlitwy ukazują Eucharystię jako znak wiecznego przymierza, przeżywanego w zdumieniu i radości z powodu odzyskanego zbawienia¹⁸.

Eucharystia jako „uprzywilejowany moment” spotkania z miłosiernym Ojcem wymaga modlitwy o miłosierdzie, co wyraża się w odpowiednio dobranych formularzach mszalnych, prefacjach, a także czytaniach biblijnych i modlitwach powszechnych. Odpowiadając na tę potrzebę, specjalnie na Rok Święty na zlecenie Konferencji Episkopatu Polski powstało opracowanie *Msze święte o miłosierdziu Bożym*¹⁹. Zestaw zawiera wybór formularzy mszalnych, w których zawarte są różne aspekty prawdy o miłosierdziu Bożym. Kościół prosi w nich o miłosierdzie, o przebaczenie grzechów, o rozwój postawy miłosierdzia w życiu ludzi, o pojednanie i pomoc w różnych potrzebach. Formularze podzielono na trzy grupy: Msze w różnych potrzebach, Msze wotywnie i Msze z niedziel okresu zwykłego. W pierwszej grupie: „Msze w różnych potrzebach” znalazło się dziesięć formularzy: Msza za Kościół (1), za pełniących służbę w Kościele (2), o powołania kapłańskie (3), o pojednanie (4), za uchodźców i wygnańców (5), za chorych (6), w jakiegokolwiek potrzebie (7), o odpuszczenie grzechów (8), o uproszenie miłości (9), za tych, którzy nas trapią (10). W grupie drugiej: „Msze wotywnie” mamy trzy formularze: Msza o Najdroższej Krwi Jezusa Chrystusa (1), o Duchu Świętym (2) i o Miłosierdziu Bożym (3). Trzecia grupa to formularze mszalne z sześciu niedziel okresu zwykłego (NZ), które mają odniesienie do miłosierdzia Bożego:

17 R. Berger, *Eucharystia – święto wspólnoty*, Kraków 2011, s. 177–179.

18 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 14.

19 Konferencja Episkopatu Polski, *Msze święte o miłosierdziu Bożym*, Poznań 2015.

Msza o miłosierdziu, które wyzwala z grzechu (14 NZ), które sprawia duchowy wzrost człowieka (16 NZ), które prowadzi człowieka przez życie (17 NZ), które przemienia człowieka (24 NZ), w którym objawia się wszechmoc Boga (26 NZ), które obdarza człowieka wielorakimi darami (27 NZ).

W omawianym opracowaniu zamieszczono także czternaście prefacji odpowiadających formularzom mszalnym o miłosierdziu Bożym. Tajemnica miłosierdzia Bożego jest obecna w całym Piśmie Świętym i jest dana do rozważenia wierzącym w czytaniach na poszczególne dni roku liturgicznego. Należy więc korzystać z czytań wyznaczonych na dany dzień, ukazując zgromadzonym miłosierną miłość Boga uobecniającą się w dziejach zbawienia. Kościół dopuszcza jednak, a nawet w niektórych przypadkach zachęca, aby dla większego duchowego dobra wybrać z lekcjonarza odpowiednie dla nich czytania²⁰. Zestaw czytań, które możemy wybrać, dotyczy formularzy Mszy w różnych potrzebach i Mszy wotywnych (grupa pierwsza i druga).

Cennym dodatkiem w opracowaniu jest osiem propozycji modlitwy powszechnej: o postawę miłosierdzia, za spowiedników, za wątpiących i za krzywdzicieli (1), o rozwój kultu miłosierdzia, owocne przeżycie Roku Miłosierdzia i Światowych Dni Młodzieży (2), o łaskę nawrócenia, dobrą spowiedź i naprawienie popełnionego zła (3), o dar powołań, o wytrwanie w powołaniu, o dawanie świadectwa (4), o wrażliwość na potrzeby braci, za chorych i ich opiekunów (5), o pokój na świecie, za rodziny, za samotnych i cierpiących (6), o mądrość w życiu społecznym, o pomoc uchodźcom i uzależnionym (7), o potrzebne łaski dla pielgrzymów (8).

W końcowej części opracowania znalazły się trzy formularze mszalne związane szczególnie z Rokiem Miłosierdzia: Msza o NMP Matce Miłosierdzia (1), Msza o św. Janie Pawle II (2) i Msza o św. siostrze Faustynie Kowalskiej (3).

W Roku Miłosierdzia Kościół szczególnie pamięta o Matce Bożej, która jest pierwszym świadkiem miłości i miłosierdzia Ojca. Kiedy okres liturgiczny na to pozwala lub z okazji wspomnienia Matki Bożej, jeżeli nie ma własnego formularza, Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji poleca wybór formularzy mszalnych zebranych w księdze *Zbiór mszy o Najświętszej Maryi Pannie*. Szczególne polecane są następujące formularze: NMP Wspomożycielka wiernych (42)²¹, NMP Przyczyna naszej radości (34), NMP pod krzyżem Pana (11–12), Święta Maryja, Niewiasta nowa (20), NMP Źródło zbawienia (31), NMP Królowa i Matka (39), NMP Matka pojednania (14), NMP Matka i Pośredniczka łaski (30).

---

20 Tamże, s. 180.

21 Numer oznacza kolejność formularza w *Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.

3. Celebracja Jubileuszu Miłosierdzia w modlitwie obecnej w życiu chrześcijańskim

W celebrowaniu miłosierdzia Pana i doświadczeniu Bożego miłosierdzia nie może zabraknąć modlitw, które towarzyszą wiernym w ich życiu chrześcijańskim. Codzienną modlitwą Kościoła, tzn. całego ludu Bożego, jest Liturgia godzin. Pragnieniem Kościoła, wyrażonym już w Konstytucji o liturgii świętej, jest wspólnotowa celebrowanie tej modlitwy przez duchownych i świeckich, a dotyczy to godzin głównych, tj. jutrzni i nieszporów. Rok Święty powinien zainspirować wspólną celebrowanie Liturgii godzin. Codzienną modlitwę rozpoczynają słowa: „Boże, wejrzyj ku ratunkowi memu – Panie, pośpiesz ku ratunkowi memu” (Ps 70,2). Wspomnienie jest pierwszym krokiem miłosierdzia. Bóg przychodzi, aby nas ratować. Ten ratunek to przyjęcie Jego obecności. Właśnie z doświadczenia tej bliskości Boga rodzi się współczucie wobec tych, których spotkamy na naszych drogach życia (MV 14). Bogactwa miłosierdzia Bożego doświadczamy w modlitwie psalmami. Ukazują one wielkość Bożego działania (On odpuszcza twoje winy, leczy [...], przywołują znaki miłosierdzia (Pan uwalnia jeńców). Psalmi wyrażają uczucia i postawy modlącego się: postawę pokutną, prośbę o miłosierdzie, cześć, uwielbienie i dziękczynienie. Niektóre z psalmów podkreślają wymiar pojednania i miłosierdzia. Hymnem o miłosierdziu jest kantyk Maryi *Magnificat* „[...] wejrzał na uniżenie swojej Służebnicy [...] Jego miłosierdzie z pokolenia na pokolenie nad tymi, którzy się Go boją [...] ujął się za swoim sługą, Izraelem, pomny na swe miłosierdzie” (Łk 1,46–55).

Rok Święty inspiruje i zachęca do częstszej adoracji eucharystycznej we wspólnocie. Milczenie adoracyjne, które należy do istoty tej formy modlitwy, może być uzupełnione odczytywaniem fragmentów Pisma Świętego dotyczących tematu miłosierdzia, a także komentarzami ojców Kościoła.

Jubileuszowy Rok Miłosierdzia wypełniają liczne formy pobożności ludowej w powiązaniu z rokiem liturgicznym. Pobożność ludowa odgrywa niezwykle doniosłą rolę w życiu każdego chrześcijanina. Z jednej strony przygotowuje do pełnego i dojrzałego udziału w liturgii, a następnie podtrzymuje i utrwala owoce liturgii w codziennym życiu. Formy pobożności opisuje dokument Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, którym jest *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* z 2001 roku. Do form religijności ludowej szczególnie zalecanych w Roku Świętym zaliczamy: pielgrzymki, uczczenie Chrystusa ukrzyżowanego, nabożeństwo Drogi krzyżowej, cześć oddawaną świętym, różaniec, cześć oddawaną Matce Bożej Bolesnej i Koronka do Miłosierdzia Bożego.

Pielgrzymka to jeden z podstawowych znaków Roku Świętego, a zarazem ikona wędrówki, którą odbywa każdy człowiek w swoim życiu. Każdy powinien podjąć jakiś rodzaj pielgrzymki, adekwatnej do swoich możliwości. Najprostszym sposobem pozostaje pielgrzymka do Drzwi Świętych w kościele katedralnym swojej diecezji. Papież Franciszek zachęcał: „Pielgrzymka niech stanie się bodźcem do nawrócenia. Przekraczając Drzwi Święte, pozwolimy się objąć miłosierdziu Bożemu i zaangażujemy się, abyśmy byli miłosierni dla innych, tak jak Ojciec jest miłosierny dla nas” (MV 14). Biskupi wyznaczyli w diecezjach, poza kościołami katedralnymi, sanktuaria i inne miejsca ważne w pobożności Kościoła partykularnego. We wszystkich tych miejscach otwarto „Bramy Miłosierdzia”. Pielgrzymka łączy się zawsze z ofiarą i zaangażowaniem koniecznym w procesie nawrócenia. Dlatego część pielgrzymowania można odbyć pieszo, a czas pielgrzymowania wypełnić rozważaniem słowa Bożego i śpiewem psalmów mówiących o miłosierdziu. Pielgrzymowanie najczęściej kończy się pragnieniem sakramentu pokuty i pojednania, czyli przyjęciem daru miłosierdzia Ojca²².

Uczczenie Chrystusa ukrzyżowanego dokonuje się najpełniej w Wielki Piątek podczas adoracji krzyża świętego, nazywanego ikoną miłosierdzia Ojca. W Roku Świętym szczególne uczczenie krzyża wiąże się z piątkami Wielkiego Postu, ponieważ w tym dniu wierzący koncentrują się na tajemnicy krzyża. W okresie wielkanocnym krzyż powinien być ozdobiony kwiatami, które symbolizują zwycięstwo Chrystusa nad śmiercią²³.

W Roku Jubileuszowym Miłosierdzia szczególnego znaczenia nabiera nabożeństwo Drogi krzyżowej. Ta forma pobożności prowadzi do głębokiego doświadczenia miłości Ojca, objawionej w ofierze Syna, złożonej z miłości do każdego człowieka. Należy dołożyć wszelkich starań, aby to nabożeństwo zawsze było oparte na odpowiednim doborze lektur biblijnych, rozważań i komentarzy, a także czytelności i głębi znaków²⁴.

W pobożności ludowej nigdy nie może zabraknąć prośby o wstawiennictwo świętych. Ta forma pobożności znajduje miejsce zwłaszcza podczas pielgrzymek. Wyrazem tego są różne formy litanii. Szczególnym miejscem komunii ze świętymi jest Eucharystia, w której uwidacznia się jedność duchowa Kościoła chwalebego w niebie z Kościołem pielgrzymującym na ziemi²⁵.

W Roku Świętym naszą myśl kierujemy szczególne do Maryi Matki Miłosierdzia. Papież Franciszek, zainspirowany wspomnieniem Matki Bożej Różań-

---

22 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 18 i n.

23 Tamże, s. 20.

24 Tamże.

25 Tamże, s. 21.

cowej, wiąże Jej doświadczenie z Rokiem Świętym: „Nikt tak jak Maryja nie poznał głębokości tajemnicy Boga, który stał się człowiekiem. Wszystko w Jej życiu zostało ukształtowane przez obecność miłosierdzia, które stało się ciałem. Matka Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego weszła do sanktuarium miłosierdzia Bożego, ponieważ wewnątrz uczestniczyła w tajemnicy Jego miłości” (MV 24).

Maryja zjednoczona z męką Syna i stojąca pod krzyżem, a także podtrzymująca ciało Syna po zdjęciu z krzyża to najbardziej znane wyobrażenie Matki Bożej Bolesnej, którą Kościół czci szczególnie w jej wspomnienie w dniu 15 września. Maryja pierwsza została obdarzona odkupieniem i miłosierdziem, a dokonało się to już w tajemnicy Jej Niepokalanego Poczęcia. Matka Boża jest świadkiem miłosierdzia Bożego i wstawia się u Syna, aby wyjednać miłosierdzie. Treści te wyraża przejmujący śpiew *Stabat Mater*, który powinniśmy wykonywać podczas adoracji krzyża w Wielki Piątek, a także podczas nabożeństwa Drogi krzyżowej.

Pod wpływem przesłania św. siostry Faustyny rozpowszechniło się nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego. Z tego nabożeństwa pochodzi praktyka odmawiania Koronki do Miłosierdzia Bożego. Ta forma modlitwy znalazła w Roku Miłosierdzia szczególne miejsce w życiu ludu Bożego. Ojciec Święty Franciszek, wskazując św. Faustynę jako apostołkę miłosierdzia, wzywa do uczynienia z miłosierdzia programu życia, czyli chodzenia zawsze w świetle Bożego przebaczenia oraz niezachwianej ufności w Jego miłość (MV 24). Druga Niedziela Wielkanocy, czyli Miłosierdzia Bożego, stanowi naturalną podstawę do zrozumienia treści nabożeństwa w świetle celebracji liturgicznych sprawowanych w dniach Paschy. Tą treścią jest Chrystus paschalny – definitywne wcielenie miłosierdzia²⁶.

Wnioski końcowe

Jubileusz Miłosierdzia wymagał, aby go przede wszystkim celebrowano, ponieważ za każdym razem, gdy Kościół sprawuje liturgię, czyni żywym i obecnym miłosierdzie Ojca. On przez działanie Syna przynosi łaskę skuteczną dla naszego zbawienia. Jest to dziełem Ducha Świętego, który przemieniającą mocą swojego działania czyni silnym to, co z natury jest słabe²⁷. Miłosierdzie celebrowane w Roku Jubileuszowym, połączone z czynnym uczestnictwem wiernych, było bardziej skutecznie przeżywane i świadczone jako odbłask miłosierdzia Ojca. Z mocą podkreślmy: miłosierdzie celebrowane jest przeżywane i świadczone. Modlitwa nie dyspensuje od aktywnego zaangażowania w różnych potrzebach,

26 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, nr 154.

27 Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia*, s. 5.

tak więc zaczynając od niej, przechodzimy do czynu. Dlatego liturgia otwiera człowieka na życie. Radość z doświadczenia przebaczenia, nawrócenie, miłość Boga i dar miłosierdzia wyrażają się w świadectwie życia, stąd od liturgii prowadzi droga do miłosiernych czynów, uczynków miłosierdzia względem ciała i względem ducha.

Owocem Roku Miłosierdzia może być jeszcze wyraźniejsze docenienie miejsc celebracji, przez które objawia się w różnych aspektach nieskończone miłosierdzie Ojca. Do miejsc tych należą szczególnie: ołtarz, drzwi, źródło chrzcielne oraz miejsce celebracji sakramentu pokuty. Ich mistagogiczny wymiar nabiera znaczenia niekiedy bardziej niż słowna katecheza. Doświadczenie uczy, że obraz i ikonografia z mocą przemawiają w całym procesie pogłębiania tajemnic wiary.

Szczególnie symbolicznym znakiem Roku Miłosierdzia jest krzyż. W każdej wspólnocie krzyż w prezbiterium lub w nawie kościoła powinien być tak wyeksponowany i przyozdobiony, aby ukazywał najwspanialszy znak miłosierdzia Boga i zwycięstwa Chrystusa nad śmiercią. Powinien być także postrzegany jako punkt odniesienia w czasie modlitwy wspólnotowej i indywidualnej.

Drzwi Jubileuszowe w bazylice św. Piotra w Rzymie i katedrach naszych diecezji zostały zamknięte, ale drzwi Miłosierdzia Bożego w Kościele pozostają nieustannie otwarte. „Z głębokości tajemnicy Boga wypływa wielka rzeka miłosierdzia. To źródło nigdy się nie może wyczerpać, bez względu na to, jak wielu do niego przyjdzie” (MV 25). Nadzwyczajny Rok Święty miał nam wszystkim uświadomić, że miłosierdziem trzeba żyć na co dzień. Kościół, a więc ochrzczeni, wszyscy jesteśmy wezwani do tego, aby być wiernymi świadkami miłosierdzia, wyznając je i żyjąc nim.

Bibliografia

- Berger R., *Eucharystia – święto wspólnoty*, Kraków 2011.
- Franciszek, *Bulla „Misericordiae vultus”*, 11 kwietnia 2015.
- Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”*, 30 listopada 1980.
- Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*, 31 maja 1998.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Msze święte o miłosierdziu Bożym*, Poznań 2015.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.
- Kunzler M., *Liturgia Kościoła*, t. 10, Poznań 1999.

Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Celebracje Miłosierdzia. Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia 2015–2016*, Kraków 2015.

Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo, Katowice 2003.

MIŁOSIĘRDZIE BOŻE W LITURGII ROKU NADZWYCAJNEGO JUBILEUSZU MIŁOSIĘRDZIA

Streszczenie

Wyjątkowym symbolem Roku Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia w Rzymie i w poszczególnych diecezjach stała się otwarta przez cały rok Brama Miłosierdzia. Ten symbol potwierdza, że Rok Święty jest szczególnym momentem łaski i odnowy duchowej, a także czasem kontemplacji tajemnicy miłosierdzia. Uprzywilejowanym miejscem kontemplacji tej tajemnicy jest celebrowanie liturgiczne, ponieważ w niej uobecnia się miłosierdzie Ojca objawione przez Chrystusa.

Papieska Rada do spraw Krzewienia Nowej Ewangelizacji wskazała trzy drogi, które pomogą celebrować Rok Święty, aby miłosierdzie było bardziej skutecznie przeżywane i świadczone. Są nimi: rok liturgiczny, celebrowanie sakramentów i modlitwa obecna w życiu chrześcijańskim. Artykuł szczegółowo omawia te drogi. Lektura tego tekstu pozwala lepiej zrozumieć, że liturgia zawsze czyni żywym i obecnym miłosierdzie Ojca. Liturgia nie jest teorią, oderwaniem od rzeczywistości, ale otwiera człowieka ku pełni życia. Radość z doświadczenia przebaczenia, nawrócenie, miłość Boga i dar miłosierdzia wyrażają się w świadectwie życia. Stąd istotny wniosek: miłosierdzie celebrowane w liturgii jest przeżywane i świadczone. Nadzwyczajny Rok Jubileuszowy miał uświadomić wszystkim ochrzczonym, że są wezwani do tego, aby być wiernymi świadkami miłosierdzia, wyznając je i żyjąc nim w codzienności.

Słowa kluczowe: brama miłosierdzia, celebrowanie miłosierdzia, rok liturgiczny, sakramenty, modlitwa, pobożność ludowa

GOD'S MERCY IN THE LITURGY OF THE YEAR OF AN EXTRAORDINARY JUBILEE OF MERCY

Summary

The Holy Door open all year, became a special symbol of the Year of the Extraordinary Jubilee of Mercy in Rome and in particular dioceses. This symbol confirms that the Holy Year is a special moment of grace and spiritual renewal, and also a time of contemplation of the mystery of mercy. The privileged place of contemplation of this mystery is the liturgical celebration, because in it the mercy of the Father revealed by Christ is made present. The Pontifical Council for the Promotion of the New Evangelization has indicated three paths that will help celebrate the Holy Year, that mercy may be more effectively lived in and provided with. These three paths are: the liturgical year, the celebration of the sacraments and the prayer present in Christian life. The article discusses these roads in detail. The reading of this text allows us to understand better that the liturgy always makes the Father's mercy live and present. The liturgy is not a theory, a detachment from reality, but it opens a man to the fullness of life. The joy of experiencing forgiveness, conversion, God's love and the gift of mercy are expressed in the testimony of life. Thus the important conclusion: the mercy celebrated in the liturgy is experienced and testified. The Extraordinary Jubilee Year was to make all baptized aware that they were called to be faithful witnesses to mercy, confessing it and living it in everyday life.

Keywords: the Holy Door, celebration of mercy, liturgical year, sacraments, prayer, religiousness

Translated by Mirosława Landowska